

В окупації

Олександр Мінович

В окупації

Місце події: село Микуличі та селище Немішаєве, які нероздільно межують між собою, віддалені од Бучі на відстані біля п'яти км., від Бородянки близько п'ятнадцяти км.

24 лютого проснулись десь о 5.30 – телефонують друзі: війна! Бомбардують наші села і міста.

Ніби струмом по всьому тілу, чимось гострим, чимось таким, що тривожно-грізно вдарило по нервах. Останні маленькі надії на те, що не нападуть – не справилися. Ніби ж двадцять перше століття надворі, ніби ж починати війну це – нечуване варварство. Таки напали... Відчуття наруги і безпомічності.

В хаті припасів на тиждень-другий, а в нас семеро їдоків, двоє дітей. Кинулися в ближній супермаркет скуплятися. Народу вже повно, на заправці величезна черга автомобілів за пальним. Навкіл наче на похоронах – ніхто не говорить. Стараються купувати найбільш необхідне: сірники, сіль, борошно, хліб, олію, крупи. Купуєш і соромно на касі: а чи усім вистачить, чи не вихватив ти в когось, хто ще не встиг зорієнтуватися, аби заpastися продуктами.

Що робити, ніхто не знає. Дехто кидається кудись їхати, а хтось забивається в хату, щоб нічого не чути й не бачити.

До війни все йшло давно. Спочатку у світі великих держав та можновладців закрили очі на окупацію Криму, згодом – на війну в Донбасі. Не дуже, як на мене, поспішали-намагалися вводити миротворців, лукавили із санкціями, дали змогу збудувати Росії декілька газопроводів до європейських країн в обхід України. Цим фактично позбавили нас хоч якихось гарантій безпеки. Європа ніби перестала бути з нами в одній упряжці. Ми не зогляділися, як навкруг нас постали вороги: в Росії, Криму, Донбасі, Придністров'ї, Білорусі. Десь раніше, десь пізніше. Пробували налаштувати проти нас Польщу й Угорщину. В кінці 2021, на початку 2022 року ескалація пішла на повну. Путін зібрав величезне військо в Білорусі та Криму. Почалися ледь не щоденні вояжі високопоставлених чиновників із США та найбільших країн світу до Москви і Києва. Чого їздили, про що говорили, нам внятно не повідомляли. На мій погляд, були одні "відмазки". В якийсь момент здавалося, що нас хочуть прийняти в НАТО. У Києві – то директор ЦРУ, то глава Пентагону, то держсекретар США, президенти, прем'єри, міністри – аж голова обертом йшла. В Москві начебто почали панікувати – кричали, що Захід і ми переходимо "червоні лінії". Однак згодом крутий поворот. США та Європа відкрито почали заявляти: Путін скоро неодмінно нападе, а вони не будуть вмішуватися, давати нам свої війська, лиш застосують санкції, але тоді, коли нападе, та ніяк не раніше. І зовсім нічого для упередження нападу. Саме цей факт говорить найбільше: нічого для упередження.

Пояснювали таке боязною третьої світової. Проте, якщо зважати на таку загрозу, то потрібно взагалі не перечити Кремлю, не застосовувати санкцій, не давати нам зброї, бо цим також можна розгніввити Путіна, хто знає, що там може його спровокувати. Вважаю, що знову мала місце "відмазка", ще й невдала. Президент України в Мюнхені прямо заявив, що хтось однозначно бреше, а я, простий смертний, підозрюю більше ніж брехню. Вельми схоже, що Москва купила, або знайшла собі десь, серед великих можновладців світу, "кришу", на яку спиралася, коли задумала почати війну.

Цікаво: про ковід мовби забули. До нас звідусіль лізе саранча без масок і сертифікатів, наші люди змушені порушувати всі карантинні правила, виникає гостра епідеміологічна ситуація, повинна бути негайна реакція ВООЗ, а ніхто й не поворухнувся, хоча за кілька тижнів до того, на зимовій Олімпіаді, представники всіх країн світу кожен свій крок змушені були робити згідно встановлених для такого вимог. Ніхто навколо не хворіє. Виявляється можна жити й без карантину.

Почалися бої в районі Гостомеля, над нами безперестанку пролітають снаряди, чуються сильні вибухи, трясеться земля й будинки, над нашим селом кружляють ворожі вертольоти, їх ніхто не обстрілює, вони нахабно знижуються до самих житлових споруд. Видивляються, мабуть, чи немає загрози для танків та піхотинців, які мають скоро підійти.

На третій день пропало світло. Почали жити при свічках. Лягаємо спати й встаємо, коли за вікном починає сіріти. Із світлом відключилися газові котли, оскільки більшість з них залежні від електрики. Стало холодно, хто має можливість – топить дровами.

В цей же час з'явилися ворожі танки й інша техніка. Носяться по селу на шаленій швидкості. Аби залякати тих, хто сховався в домівках, їздять навіть глухими провулками. Почали з того, що розстріляли житловий будинок, біля якого стояло кілька автомобілів, згодом також розстріляли-підпалили-зруйнували всі продуктові магазини, аптеки, на підступах до села пошкодили електроопори, електропроводи, однак чомусь не зачепили сільраду та банк з українськими прапорами, хоча нібито повинні спрямовувати свою агресію туди, де ці прапори майорять, адже вони наші національні символи, які їм, бачите, ні спати, ні жити не дають. Явно чітко виконували завдання – залишити нас без продуктів, ліків, електроенергії. Згодом я їздив навколишніми селами і скрізь бачив таку ж картину. Оскільки за час окупації гуманітарку до нас не пускали, то мабуть збиралися морити голодом, або змусити годуватися з їхніх рук, щоб приручалися до "рускава міра".

Коли у нас стріляли по магазинах, то поранили одного чоловіка, йому довго не могли спинити кровотечу. В іншому місці разом з магазином вгатили по першому поверху житлового будинку. Одна жінка ледь встигла вискочити з нього, довго не могла відійти од переляку. Танками заїхали на територію школи, потрощили гарну металеву огорожу, зруйнували-понівечили шкільне подвір'я. Зайшли в хату до одного жителя й кинули під ноги гранату, що не зірвалася, (напевно була пошкоджена й використовувалася для страхання) вдарили прикладом у груди, змусили показати військовий білет, нібито пересвідчитись, чи не воював у Чечні. Танки й БТР-и

зупинялися надовго в дворах та біля будинків, чим тримали мешканців у напрузі. Снаряд потрапив та вбив місцевого жителя. Коли заходили по хатах, часто робили обшуки, примушували виконувати різні їхні накази-забаганки. В цей же час не змовкала артилерійська канонада – продовжували обстрілювати Гостомель.

Не можна не згадати, як вели себе й що говорили деякі люди, які, на мій погляд, зовсім неадекватно сприймали ситуацію.

Коли місцевий підліток, побачивши ворожу бронетанкову колону, почав втікати, йому вистрілили навздогін, поранили в ноги. "Ну, але ж не в голову все-таки", – прокоментував ситуацію один.

"Не нада баяться руских салдат, ані нічево плахова не сделают. Ето ж салдати – у ніх дісципліна, ані дісципліновани", – заявляв інший, йдучи з розбитого нашого вокзалу із вже розстріляними, понівеченими магазинами й першим розбитим будинком.

А це не наші, але які "знають все", бо вже встигли проковтнути російську муть-пропаганду:

– Патерпіте немножко, ето очень быстро всьо закончїтся. Націков только унічтожат і всьо закончїтся, – настановляла по телефону мою сусідку родичка з Росії.

– А нас ви спитали? Ми цього хочемо, воно нам треба? – пробувала апелювати сусідка.

– Нада, нада. Ви просто нічево не панімаєте... Патерпіте немножко...

Розмова моєї доброї приятельки з жителем ближнього зарубіжжя:

– Чево ви не сдайотесь? Какая вам разніца, кто будет у вас правїть? І вайна би сразу закончілась...

– От нападуть на вас – тоді й здастесь. Заберуть у вас мову, територію, армію, запроторять в табори чи тюрми всіх патріотів-активістів, запишуть їх в "нацики" – тоді може по-другому заспівали б.

– А нас то пачему? Ми нічево не делалі...

– О-о! Цього якраз і достатньо – "нічево не делалі", саме за таке може ще своє й заслужите. В агресора апетит не спиняється, поки його не прикінчити.

Ці люди теж причетні до війни, вони так чи інакше підтримують її. Абсурд, однак дехто з таких в перший же день війни гайнув у Європу, став там біженцем, отримує допомогу, прикидається справжнім українцем. І як же хочеться спитати у них: "Чому ж не в Челябінськ, Уфу, Воркуту, чому в Європу, а не в рідний їхній душі російський край, де безкінечною рікою ллється алкоголь і масово готують "защїтніков атєчєства", згідних воювати в Сирії, Грузії, Україні, Придністров'ї, Чечні чи ще де-небудь.

Поступово люди почали все більше і більше піддаватися паніці. Щоденна канонада, постійні вибухи, від яких здригається навіть земля, і ховаються куди можуть собаки – далися взнаки. Стали втікати й ті, хто спочатку не збирався. Коли виключили газ – це стало новим поштовхом до виїзду. Село стало порожніти. Раніше не спішили, думали: день-два й все закінчиться. Проте такого не сталося. Прощалися, немов їхали назавжди. Війна ж, хто його знає, що чекає нас завтра. Були такі, що за першим разом

виїхати не змогли, натикнулися на обстріли, й змушені повертатися назад. Для тих, хто залишався, кожна нова ніч була ніччю роздумів-сумнівів, які рвали серце: "Їхати чи не їхати, кидати все нажите своє, звичне, рідне? Чи залишитись коло нього, ризикуючи життям? Зважуватись та зніматись, чи ні?". Сну майже не було, навіть і тоді, коли ненадовго вибухи припинялися. Та зранку знову прощання: важко, тривожно, сумно. Болить душа...

Неподалік від мого обійстя на початку війни сусідські хлопці готувалися до зустрічі з ворогом. Наливали в пляшки запальну суміш, збиралися палити танки. Молоді, юні, в армії не служили, "зеленого" уявлення не мають, що таке танк.

- Хлопці, - кажу до них. - Ви розумієте, що з пляшкою на танк - то самогубство. Це ж вам не кіно. Розверне башту, вгатить з кулемета - і сліду не залишиться од вас. Якби з окопу, то ще як би не йшло, а так, коло дороги - вірна смерть, жодного шансу.

- То що ж ви пропонуєте: сидіти склавши руки?..

Не мав, що відказати. Наче й правильно заявляють, але кому потрібна безглузда смерть, ще й таких молодих. Добре, що не наважилися кидатися на бронемашини й залишилися живими.

Так само трохи несерйозно виглядала мисливська зброя в руках учасників тероборони, або звалені на купу мішки з піском, однак разом з тим це був прояв патріотизму, своєрідне героїство й готовність захищати Батьківщину всіма доступними засобами.

За день до війни до мене приїхали погостити родичі зі Слов'янська. Двоє дорослих та двоє дітей. В 2014 році вони спасались у нас від тої війни, що була в їхньому місті. Тепер попали, наче в яблучко-десяточку, в те, від чого втікали вісім років тому.

Разом зі слов'янськими нас у хаті десятеро. Трошки тіснувато, але явно веселіше й затишніше, ніж коли вдвох чи трьох. Згодом відчули і визнали - гуртом і біда не така страшна. При відсутності світла, води, газу потрібно крутитися: хтось дрова заготовлює й рубає, хто воду носить, багаття розпалює та підтримує, їсти готує, хтось мие, чистить, собак-котів кормить-доглядає, порядки наводить. День заповнюється, замість того, аби сидіти й скніти, та тільки те й робити, що слухати вибухи.

Десятилітній Матвій не дає спокою нікому, всидіти на місці не може й хвилини, гасає по хаті, наче з моторчиком всередині. Йому треба когось тормошити, заставляти виконувати його забаганки, грати в його ігри. Здається, він може відволікти від усього, навіть од війни, якою він зовсім не переймається. Матвій слугує прикладом відваги - вибухів майже не боїться. За цих обставин хлопець краще всякого психолога й найміцнішого сховку.

Ввечері, коли стає темно, і не має змоги щось робити, граємо з дітьми в різні ігри. В назви міст:

- Львів, Вінниця, Яворів, Вишневе...

- Я виграв, я виграв, на "е" ніхто не знає, - кричить на всю хату переможно хтось з дітей і ми починаємо заново.

Гра в міста надовідає й переходимо до розповідей-бувальщин (наприклад: коли і що

хтось вкрав). Старша за Матвія, його сестра Ніка, показує клас – найдовше з нас може стояти на одній нозі міцно закривши очі. Вона щаслива дитина, якій можна тільки позаздрити – ніколи нічого не крала.

В підвал ми не лазимо, я переконав домочадців у недоцільності такого. Снаряд може дістати й у підвалі, проте коли там привалить, то скоріш за все не вилізеш, будеш з голоду помирати, а в хаті хоч більше шансів вилізти з під уламків. Та й вірогідність попадання невелика. Підвал же має ще й свої недоліки. Дехто важко простуджувався, з'являлися прояви ревматизму. У нас був випадок, коли чоловік довго просидів у підвалі й у нього здали ноги, почалася гангрена, дві ноги ампутували.

Через днів десять наш зовнішній вигляд сильно змінився: чоловіки неголені, відпустили бороди – звикли ж до електробрить, а заміни електричним ніхто давно не тримає. Жінки забули про педікюр-манікюр, зачіски, з часом і про фарбу. Біля багаття так закоптилися, хоч подавай до пива замість вобли копченої. Жартуєм: "Оце законсервувалися! Копчене ж довго зберігається!".

З дев'ятого березня почалися морози. Вночі до мінус десяти, вдень мінус тричотири. Хто немає дров, вишукує те, що горить. Гілки, залежаний старий хмиз, трухляві дошки – йдуть тепер для обігріву й готування їжі.

Село поступово евакуюється, дехто самотужки, інші організовано з рятувальною службою. Біля клубу збираються люди, з гнітючим настроєм довго чекають обіцяного виїзду. Болісно прощаються з рідними й таким дорогим своїм, яке приходить покидати невідомо на який час. Частина людей не знає, куди й до кого їде, де буде безпечно, хто зможе приютити. Під час виїзду гине один чоловік, також поранило його дружину – в них попадає снаряд. Орки-окупанти забирають на блок-постах мобільні телефони, цінні речі. В знайомого зняли з руки годинник, який показався їм дорогим. В Ірпені люди переходили через річку вброд, мій приятель віз немічну матір на тачці, інші знайомі переносили неходячу людину в порожньому корпусі холодильника, оскільки більш підходящих носилок не змогли найти.

Одинадцятого березня вночі, о 4.30. так кілька разів щось шарахнуло, неначе стався ядерний вибух. Зранку кинулися втікати вже й ті, що до цього найстійкіше трималися. Сильно зруйнувало декілька будинків, трохи пошкодило сусідні з ними будинки, сараї, паркани. Здається збили ракету. Я днями ходжу й збираю гострі пластини-осколки і складаю до купи.

Мої гості не витримують і теж виїжджають. Прощаємось ніби назавжди. Сумно і залишатися, і їхати. Коли нас стає менше, тривога й неприємні відчуття посилюються. Дійшов до висновку: в таких умовах чим більше людей коло тебе, тим краще. Це немов маленька риба в косяку, коли її атакують хижаки. Тримайся гурту, й будеш мати хоч якусь підтримку, хоч якесь відчуття ліктя, плеча, до якого можна притулитися. Згодом дізнаємося, що евакуація слов'янців відбулася в екстремальних, жахливих умовах. Вони були змушені кидатися з одного боку в інший, з одної дороги на другу, їхати по полю бою в колоні з танками, через спалені й зруйновані місця. Заставили таки випити свою гірку чашу, добре помордували психічно, схоже саме таку ціль ставили перед собою

наші вороги.

Після того, як орки розбили магазини, в них залізли місцеві мародери. Хтось з господарів сам дозволив брати продукти, а до когось приходили непрошені гості. Стосовно продуктів й ліків – можна народ зрозуміти, все рівно пропадуть, або ворогу дістануться. Декому не вдалося запастися – безвихідь, їсти ж щось потрібно, то теж куди не йшло, проте коли почали тягнути з промтоварних магазинів – це вже був грабунок чистої води. Не дарма кажуть кому війна, а кому вона за матір рідну. Каюсь, я споживав винесене з магазинів і аптеки, хоч сам не мародерствував. Оправдувався, як багато хто: не пропадати ж добру, не віддавати ж оркам. П'яниці й наркомани, легкі на руку люди, спішили взяти, як їм здавалося, своє. Проте здебільшого були такі, які взявши що-небудь з магазинів та аптеки, роздавали іншим людям. На вулиці знали, до кого звернутися, аби збити високий тиск чи отримати знеболююче. Коли деякі наші односельчани почали розтягувати склад побутової хімії, то таке було дуже прийнятним. Якби туди влучив снаряд і склад загорівся, ми могли б вчадіти-задихнутися від такого диму, змішаного з багатьма хімічними сполуками. Негативним прикладом служила сусідня Буча. Коли там горіли такі ж магазини чи склади, небо заволочувала чорна густа хмара, яка довго не розвівалася й доносила до нас запах горілого пластику та ще чогось ядучого. Вигляд тої хмари був не менш страшним, аніж вибухи снарядів.

З невеликого числа тих, хто залишився в окупації, утворилась нова громада зі своїми порядками: люди згуртувалися, ті, які мали радіо й батарейки до нього, розповідали новини, хто допомагав з водою, дровами. Ті, хто мав генератори, вмикали їх ненадовго. Із-за малого запасу пального старалися тільки підзаряджувати ліхтарики, телефони. Будь-які гроші не ходили, люди ділилися безкорисно всім, чим могли. Мої односельці годували людей, які не вміють собі дати ради, ділилася яйцями, молоком, коли мої сусіди зарізали поросля, яке не було чим кормити, м'ясо рознесли по ближніх домівках та тим, хто більше потребував. На фермі залишилися корови. Частину односельчани порозбирали по домівках, інша частина залишилась на фермі. Коли не стало світла, доїли руками, згодом ніби встановили генератор. Молоко роздавали людям безкоштовно. Найбільше його ішло на школу, в якій розмістилася частина мешканців, що втратили житло, чи з різних причин не могли жити в своїх оселях, а також біженці з сусідніх сіл, які шукали порятунку. В умовах небезпеки й окупації багато людей показало свою високу людяність і навіть героїзм. Опікувалися хворими, покинутими тваринами, брали на себе роль організаторів, управлінців, волонтерів, турбувалися за інших більш ніж за себе. Велика подяка й хвала цим достойним. Можна пишатися, що серед нас такі є.

В селі стали всі вітатися, навіть незнайомі. Коли пішла чутка, що орки патрулюють вулиці не тільки на машинах, а й пішки, в цивільному, то вітатися почали з секретом. Спочатку: "Доброго дня!", а згодом, як чули відповідь правильною українською, додавали по-геройськи: "Слава Україні!".

Мобільного зв'язку майже відразу не стало. Телефонувати можна було в двох-трьох місцях, проте й там зв'язок був не завжди. Якось мені вдалося зайти в

дев'ятиповерхівку і зв'язатися з дітьми, аби повідомити, що живий. На другий раз так вже не вийшло – жителі будинку, старі жінки, сказали, що приїжджали окупанти на танках і попередили: якщо далі будуть йти дзвінки з цього місця, то розстріляють будинок, зрівняють із землею. Подібне почув і в іншому місці. І до цього був ризик дзвонити, можна було натрапити на орків, а після попереджень жителів намагався зайвий раз не створювати їм та собі небезпеки. Окупанти часто забирали мобілки, розбивали їх або ламали сім-картки.

Колони танків та БТРів стали проноситися нашими вулицями щодня. Ночували біля ферми чи коледжу, а зранку виїжджали на позиції десь в район села Мироцьке і звідти довго вели стрілянину у напрямку Гостомеля.

До нас доходять чутки, що окупанти застрелили місцевого хлопця, другого брали в полон на кілька днів і знущалися, на дальньому кутку села розстріляли кількох людей. Якось поблизу нашої хати пронісся рашистський БТР, зупинився за сусіднім будинком, звідти почувся крик, а потім стрільба з автоматів. Через невеликий час машина з окупантами розвернулася і знову пронеслася повз нас. "Когось напевно застрілили, – мелькнуло в моїй голові, – а може поранили й допомоги потребує". Швидко кидаюсь до місця стрільби, бачу розкурочений асфальт на місці розвороту БТРа і розсипану на дорозі картоплю. Нікого. Не знаходжу слідів крові й зітхаю з надією, що може все обійшлося без жертв. Потім з'ясувалося, що орки чомусь гналися за інвалідом, який пересувається на двох милицях та не говорить. Почали кричати до нього, а він мовчить. Аби заговорив, вирішили настрахати, вгативши з автоматів поверх голови. Мабуть після цього дійшло, з ким мають справу, й тоді поїхали геть, а переляканий інвалід забився-сховався у вузькому проході між хатами. Такий собі "мирний" епізод нашої окупації.

Нам везе – окупанти в нашу хату не заходять і навіть не заходять на нашу вулицю. Односельці передають розмови з ними:

- Чого ви до нас присунулись? Що вам свого мало?
- Не бойтесь, ми правительтво ваше паменяем і уйдьом...

Іншим разом:

- Що вам у нас треба?
- Ми хатім вернуть саветскій саюз...

Окремо про домашніх тварин.

Сьогодні домашні тварини здебільшого вже не займають того місця, яке їм призначалося споконвіків. Не ловлять мишей, не вміють полювати за іншою живністю – без людини не проживуть.

Коли основна частина наших мешканців виїхала подалі од війни, по селу стали бігати зграї голодних собак. До тих з людей, хто залишився, прибивалися покинуті коти, собаки. Не всі їхні господарі знайшли на кого залишити тварин, не всі змогли забрати домашніх улюбленців із собою. Люди не завжди самі могли знайти собі місце у транспорті, яким виїжджали. Декому нелегко було вибирати між вкрай необхідним майном, сусідом, другом і домашньою твариною. Таке життя... Інколи ми змушені стояти саме перед таким вибором. Жителі, які вирішили лишитися в своїх домівках,

цілими днями снували між різними подвір'ями аби покормити собак, котів, курей. Інколи таке шефство сягало десятки місць, доводилось більшу частину дня готувати, розносити, годувати.

Але то ще нічого, якби то тільки кормити, коли є чим. Найгірше коли починаєш розуміти, що всім ради не даси, коли тобі жалібно кажуть-просять "мя-у-у чи гав-в-в", а ти не можеш нічим допомогти, бо бачиш: на всіх не настачишся, когось треба обділити й залишити голодним, і так прибилося до двох своїх шестеро чи семеро чужих. А в очі голодні – краще не дивитися: за живе бере-проймає.

До мене прибився покинутий великий кудлатий собака. Став я звати його Кудлай-Будулай. Розумний – ледь не говорить. Слухає всі команди. Але їсти йому треба, мов теляті – майже добре відро. Ну де йому стільки їжі взяти? Хоч плач... Кину якусь кістку, дам якоїсь каші трохи або лушпайок варених – та й по тому. Кажу до нього: "Звиняй, Будулай, он ще шість кішок треба годувати й свою собаку, йди десь селом, може ще хтось кине-зглянеться. І ніби розуміє. Побіжить-зникне ненадовго, а там знову до мене. Вибухів-пострілів боїться – страх як. Напевно тому й мене вибрав, вчув, що я на таке зовсім не реаую. Хоч вірте, хоч не вірте, а не боюся. Взяв я собі у голову, що випадковий снаряд чи куля має набагато менше шансів у мене поцілити-вразити ніж зустрічний автомобіль на "Варшавці" або на київських дорогах, коли їду на роботу. Отож Кудлай-Будулай не відходить од мене, немов прилипає до коліна, коли йду куди-небудь. Мушу навіть спеціально для нього інколи виходити на вулицю, попри те що майже поряд часом гуркочуть танки й БТри окупантів. Вночі собака стереже мене – спить під самим моїм вікном. Проте біда з ним – після кожного вибуху зривається з місця й щосили гавкотить та бігає навкруг хати. Таким чином ніби продовжує, протягує в часі наші нічні кошмари. І так кожен вистріл будить, не дає спати, а тут ще собака гавкотить. Не можна й на мить зловити краплю сну-спокою. Змушений вставати з теплої постелі, виходити з хати на холод і шикнути-накричати на непроханого вартового. "Ану тихо, Будулай! Ніз-зя сказав! Перестань гавкотіти, спати не даєш!". Проганяю його за межі двору. Часом заспокоюється аж до ранку, а часом, коли дуже сильно гепне-стрілить, знову заливається гавкотом. Такий, виходить, у нього психологічний захист від стресу.

Будулай виявився патріотом. Коли на дворі сусіднього з нами підприємства на кілька днів зупинялися окупанти, він до них не пішов, спав у мене в кущах під парканом. А коли на те ж підприємство прийшли наші, Будулай відразу перебрався до них. Снував між солдатами, наче свій, і його з першого дня прийняли до свого гурту українські солдати. До мене став вибігати тільки коли бачив, що проходжу мимо, або заскакував на хвилю, мабуть, щоб не забув його й почухав за вухом.

Коти здебільшого чомусь зовсім не реагують на вибухи, може десь у собі переносять, а собаки кидаються в бік, лізуть під ноги чи ховаються. Сусідська Йоська в перший день стрілянини забилася від страху до під'їзду багатоповерхівки – ніхто довго вигнати не міг. Тільки коли я прийшов з Будулаєм, із яким вона вже здружилася – тільки тоді вдалося її вивести на вулицю.

Бувало, що собаки й коти кінчалися від страху – не витримувало серце. Один із сусідів залишив кішку в хаті, насипав багато корму й поставив відро води, думав – виживе. Проте, здається, і дня не прожила.

Бачив прикру картину, аж за серце взяло. Молода пара з хлопчиком років десяти йшла з клунками на виїзд до автобусів для евакуації. З ними велика собака на повідку. Йдуть і прощаються з нею, бояться: не візьмуть в автобус, там і люди не всі помістяться. Хлопчик цілує-обнімає собаку, просить батьків не кидати її, краще залишитися, дорослим теж шкода, теж пригнічені. Проте – ситуація. Тут свої правила встановлювати не будеш. Треба думати про сина і про своє життя. Вирішив я не дивитися, чи пустять їх з собакою в автобус, аби душу собі не травити. Когось таки не пустили, адже після кожного виїзду собак покинутих більшало. Війна, як бачимо, не тільки для людей, окупанти принесли її і для тварин. Думаю і за них теж доведеться окремо відповісти тим, хто розпалив цю війну, хто готував її й не зупинив.

Двадцятого березня, в неділю, день сонячний, ясний, аж не віриться, що в такий день може бути війна. У нас приємна несподіванка, в одного із сусідів під самою кривлею тягне мобілка, правда потрібно довго ловити, але на кілька хвилин вдалося. Маленька радість, якої й не чекали – зуміли поговорити з дітьми, які виїхали на захід країни. Це так багато – почути рідні голоси, передати, що живі й здорові. Як мало треба для щастя, як змінилися наші цінності. Добре, у сусіда вчасно і загодя підзарядили телефони від сонячної батареї – велике багатство для нашого кутка.

А вночі знову такі вибухи, що на ліжку не влєжати. Чого їм не спиться? Може тому, що знають: вночі нас легше психічно мордувати, вночі ми відчуваємось менш захищеними. Темрява – завжди союзник злої сили. Дуже хочеться знятися й втекти куди-небудь, аби тільки не чути гуркоту і стрільби, аби не бачити орків та їхніх танків. Проте – пізно. Кругом їхні блок-пости і "зелених коридорів" вже не встановлюють. Ми – в западні.

Зранку йду спускати березовий сік. Маю біля двору дві великих берези. Пою всіх бажаних. Ще одне мирне та відволікаюче од війни заняття. Однак і цього не дають робити. Спочатку над самою головою пролітає сірою шулікою ворожий винищувач. Летить низько, майже над самими димарями, напевно так йому безпечніше, менше шансів, що поцілять. Згодом ракета – просвистіла у бік Києва з неймовірою швидкістю, змусила двох чоловіків-сусідів впасти на землю, а собак забитися під паркани. Так хочеться, щоб наші їх збили, але на жаль, не в цей раз.

Спалили-зруйнували Бородянку, Бучу, Ірпінь, важкі бої йдуть навкруг Києва. Настрій часто тягучий, сумний, всього аж до п'ят проймає відчаєм. "Ми в окупації! Скільки ще нам тут бути-терпіти? Коли це скінчиться? Що будемо робити, коли це затягнеться надовго?".

Приймаю для себе рішення: оскільки під орками жити не хочу і не зможу, то коли будуть закінчуватися продукти, піду через ворожий блок-пост на Київ, а може в обхід, полями вночі, хоча розумію, що там можу напоротися на міни, або неочікувано зустрінуся з орками. Визначаю: як вже буде, так і буде. Помалу готую до цього своїх

домашніх, аби звикли з мислями й згоджувалися ризикувати.

На думку приходить, що може то так нам і мені треба, може то така в мене карма-доля. Якось так вийшло, що довелось мені бути свідком багатьох історичних подій, які мали місце за часів становлення нашої Незалежності. Бачив перші походи Народного Руху, коли активісти-першопрохідці вішали на пам'ятник Леніну біля Бессарабки терновий вінок та закидали його томами-книгами, написані тим же комуністичним вождем-ідолом, акції проти Кучми, Януковича, події на обох Майданах і ще багато чого. Може й тепер мені випало бути свідком? Але перед ким і коли? Хіба лишень хто-небудь буде читати ці рядки та дізнається про ще одну маленьку часточку великої історії нашої багатостраждальної Батьківщини.

Вночі, двадцять четвертого березня, стріляли так довго й потужно, що не було сили терпіти, здається можна збожеволіти. Зазвичай хоч якусь перерву роблять, а тут годин зо три, не менше. Луплять і луплять, діждатися не можна коли скінчать нарешті. Думаєш: "І де вони стільки снарядів беруть? Невже цьому кінця-краю не буде?". Часом пускають освітлювані снаряди і стає дуже добре видно: звідки стріляють і куди. З боку Києва вгатили по Норках – там стоять окупанти. Сподіваємось може всіх перебили, однак зранку звідти знову гуркіт танкової колони – знову вирушили в сторону Бучі й Ірпеня.

Дехто з моїх домочадців не витримує та йде шукати підходящий підвал для сховку, ледь вдалося мені відмовити од цього. Остаточним моїм аргументом служить те, що наше життя і смерть не в людських руках. Як написано в долі-книзі – так воно й буде. Знаю, не всі з таким згодні, не кожен на таке зважає, і я, начебто, не фаталіст, проте в цей час чомусь гріє саме така думка. Ще знаю: страждання очищують-відшліфовують людину, відволікають од повсякденних часто гріховних справ, роблять її ближчою до неба. Треба терпіти. В цьому ми однозначно стоїмо набагато вище наших ворогів-агресорів, які воюють на боці вселенського зла. Потрібно не забувати, що теперішнє наше життя є тільки одним із етапів прийдешнього-майбутнього. В стражданні наші молитви швидше дійдуть до Всевишнього. Вірю в це й не сумніваюсь.

Окрема проблема в курців. Немає курива ніде. Як то кажуть і днем з вогнем не найдеш. Ні за які гроші не купиш. Дехто пробує смалити дубове листя та чай після заварки. Сусід згадав про торішній напівзотлілий тютюн. Перепросив-перевіряв його, просушив, скрутив самокрутку. Смалить в таке задоволення, аж очі мружить, ледь не мурликає. Й таке щастя буває, правда не надовго. Тютюну того на день-два, а там тільки згадка зостанеться.

Заядлий курець-односельчанин не витримав безцигаркового посту й махнув на все рукою – взяв машину й поїхав через блок-пост окупантів у бік Бородянки, розраховував там у запасливого знайомого тютюном розжитися, думав зрозуміють його орки, самі ж, напевно грішать цим ділом, люблять подиміти. Не зрозуміли. Забрали автомобіль, викинули з нього того чоловіка, надавали стусанів ще й стрілили над головою. Втікав, куди бачив. Згодом наразився на нових ворожих солдатів, ті повелися ще жорстокіше, стріляли вже так, що добігши до першої ями, впав майже замертво. Від переляку

перестали служити ноги, мусив довго повзти, поки добрався до людей, які відправили його в лікарню. Повезло, ноги знайшлися, ожили, однак кажуть, курити ще довго не хтів.

Згодом виявилось, що від страху ноги віднімало ще в кількох людей – така вже реакція організму на небезпеку.

Часом наші сельчани називають окупантів "німцями". Мені таке не до вподоби. За німців обідно, хіба ж вони тепер на таке здатні. Вважаю, що "орки" – найбільш вдала назва цим зайдам-приблудам.

Останнім часом з-за Норок почали стріляти в бік Миколаївки. Там ідуть важкі бої. Згодом, після звільнення від окупантів, бачив як там все спалили-понівечили.

Ходять слухи, що орків от-от виб'ють і в нас стане спокійно. По радіо дізналися, що поряд, в Києві, вирує життя: працюють магазини, ресторани, перукарні, почали продавати алкоголь, а тут наче в задзеркаллі – хоч би можна було подзвонити рідним, а зі всім іншим, крім окупантів, вже й змирилися-звикли. Єдине тішить – весна пробивається із землі першими зеленявками, нагадує про те, що непідвладне злим людям, те, що не зможуть у нас забрати, як і Батьківщини в душі, бо поки що вона, наша земля, окупована й чекає разом з нами повного тепла і волі.

Коли вже здавалося, що окупації не буде кінця й краю, що орки обсіли нас надовго, що тепер багатьом з нас прийдеться жити в постійній нарузі від самого тільки сусідства з окупантами,

наступило ПЕРШЕ КВІТНЯ – велика подія!

Селом радісно розходиться: "Наші на станції!". Цього не передати, таке потрібно відчувати. Люди передають звістку одне одному, знають де по хатах залишились ті, хто так чекає.

Йду на станцію. Там два десятки наших бійців, їм тиснуть руки, обнімають, вітають, дякують. Сльози і радість! Наші прийшли! Невже діждалися! Ура! Нарешті свобода!

Якби тільки ніколи-ніколи більше не бачити клятих орків!

А потім був парад. Я служив в радянській армії, брав участь і бачив паради в Мінську, в Москві на тій їхній Красній площі, але такого бачити не довелось. Це був парад всіх парадів, хоч і зовсім не був таким. Просто нашою вулицею йшло шестеро військових. Без знамен, різного віку, в різній формі, з різною зброєю, хтось був у цивільному, а хтось у військовому, вони йшли не "в ногу", без бравурної музики, шабель, однак ніхто й ніколи не зміг би з ними зрівнятися в наших очах. Бо це були вони – наші Визволителі!

Як же хочеться, щоб так як ми, свято звільнення від окупантів вже зовсім незабаром відмічали всі в нашій страждалиці-Батьківщині. І щоб настав такий очікуваний МИР!

Злі демонічні сили вкотре здійснюють геноцид нашого народу, але пам'ятаймо: зло ніколи не переможе! Бо на цьому завжди стояв та стоїть цей Білий Світ!

Олександр Мінович.